

mediului lui Eugen Ionescu... Aspectul istoric al piesei mi se pare deosebit de interesant, iar mizanscena lui David Esrig recompune perfect acea atmosferă de precizie și de straniu care nu ne era cunoscută decît din filmele mute din epoca de glorie a cinematografului. Complotul sub cerul senin al celor patru tovarăși este condus în chip remarcabil de Radu Beligan, directorul Teatrului de Comedie din București. Rolurile celorlalți trei prieteni ai săi, Macferlan, Bălălău și Pentagon sînt interpretați de actori care joacă cu aceeași eleganță. Acțiunea e acompaniată de o muzică de epocă, foarte amuzantă, executată la piano forte. În sfîrșit, decorul — care constă mai cu seamă dintr-un copac stilizat, redă îndrăznelile unei epoci pe care n-am depășit-o."

JACQUES LEMARCHAND

(„Figaro littéraire" — 22 oct. 1967)

LIVIU CIULEI

REGIZÎND LA BERLIN

„Montarea lui (a lui Liviu Ciulei — n.n.) la Schiller-Theater, cu *Moartea lui Danton*, pe drept ovaționată furtunos, îl demonstrează ca un regizor dramaturgic, coregrafic, muzical și poetic, care stăpînește suveran scena, conduce individul și masele în chip admirabil, dă cuvîntului proeminență, lasă muzica vorbirii să se reverse, împinge scenele spre culminație și le îngăduie să se desfacă larg după aceea. Din toate montările postbelice berlineze cu *Danton* — inclusiv cele ale lui von Stroux și Piscator —, montarea lui Ciulei este prin excelență genială. Nu ne sfiim să folosim acest cuvînt de mare răspundere. Ciulei are o sensibilitate atît de fină încît nici cea mai mărunțică mișcare a cuvîntului lui Büchner nu-i rămîne închisă; el are un asemenea simț pentru spațiu (decorul lui o dovedește) și pentru culoare (costumele Ioanei Gărdescu o demonstrează), încît fiecare colț al acestei scene uriașe este plin și viu, niciăeri nu rămîne nici o pată neutră. Capacitatea lui de a conduce personajele, de a le contopi cu Büchner și de a-l topi pe Büchner în ele, mergînd spre o unitate rareori întîlnită, constituie un caz fericit. Simțul său muzical îl apără de orice disonanță, indiferent de posibilitățile mari de apariție a disonanței în scenele de masă atît de puternice și tumultuoase..."

(„Tagesspiegel", 13 octombrie 1967.)

Teatrul regizoral — putem păstra această denumire și după ultimele premiere ale Săptămînilor festive vest-berlineze? Dacă nu privim în mod pedant noțiunea — atunci da! Căci, neîndoielnic, astăzi genul dramatic este mai influențat de teatru decît teatrul de dramaturgie.

Ultima dată am văzut *Moartea lui Danton* de Georg Büchner — această capodoperă a unui tînăr poet clasicoromantic — în montarea lui Piscator și Stroux. Acum, regizor a fost românul Liviu Ciulei, care conduce un teatru la București, fiind arhitect, regizor și actor. Talentului său i-a reușit să lase liberă geniala interpretare dată de poetul german Revoluției franceze și totuși să o accentueze mimic.

Ciulei unește cunoașterea poetică cu precizia artistică, accentuarea vorbirii cu exactitatea mimică. Cred că am dreptate dacă susțin: aici se dezvoltă un regizor ce descoperă pentru teatrul mondial modalități de expresie care servesc realității acțiunii, caracterului personajelor, vorbirii și intonației lor și care le traduce concomitent în accentele emoționale pe care teatrul de artă le folosește adesea numai în joacă. Aici ele capătă un fundament real, fără să piardă, nici măcar o clipă, vioiciunea jocului.

Regret de fiecare dată că iureșul de premiere din Săptămînilor festive face imposibilă în condițiile acestei concentrări o critică amănunțită. În schimb, el invită la ceva mai important: a descoperi iar și iar conexiunile și contradicțiile în drumurile de viitor și a nu uita niciodată un regizor ca Ciulei cînd e vorba de dezvoltarea teatrului. Căci regia lui se află, aproape mai limpede decît cea a lui Giorgio Strehler, la un punct de răscruce al teatrului, unde atît absurdul cît și naturalismul sînt aruncate în planul doi; unde interpretarea nu distruge realitatea ci o reprezintă, iar sensurile și forma de expresie concordă. Căci și scenografia lui Liviu Ciulei are însemnătate dramatică. Cu simpli pereți oblici, din metal, ea înlesnește schimbările de scene, trecerile, și creează o realitate, cu toate că realitatea locului de joc este arătată.

Pentru azi atît: zilele festive berlineze au oferit un tur de orizont asupra posibilităților și eroilor teatrului. Ele au fost productive prin multilateralitatea lor și au provocat recunoașteri critice care trebuie să rămîină în circulație: de la Hochhuth la Peter Weiss, de la Strehler și Ingmar Bergman la Liviu Ciulei.

HERBERT IHERING

(„Die Andere Zeitung" — Hamburg, 19 octombrie 1967)